

Om Bygningers varighed

A. K.

Tidsskrifter

Meddelelser fra Akademisk Arkitektforening AA 1899 - 1900

1899

store, hvide Pudssflader i dennes Façader og den uregelmæssige Anbringelse af Vinduer og Udbygninger virker malerisk og smukt.

Der er endnu i denne Pavillonby Meget, som vi ikke her har kunnet nævne eller bringe Afbildninger af; — thi dels er mange af Bygningernes Opførelse endnu paa et saadant Stadium, at man vanskeligt kan danne sig noget Begreb om deres Udseende, og dels er de forhaandenværende Afbildninger saa mangelfulde, at vi ikke kan fremføre dem i nærværende Tidsskrift. Det er os imidlertid en Trøst, at de, som i den kommende Sommer ikke faa Lejlighed til paa Stedet at gøre sig bekendt med disse Bygninger, sikkert ikke vil kunne undgaa at træffe paa dem i de mange udenlandske Tidsskrifter, som løbe Væddeløb for at bringe det mest mulige Billedstof frem fra *l'Exposition universelle de 1900*.

Danmarks Pavillon, som det i sidste Øjeblik blev vedtaget at opføre, vil faa sin Plads mellem de øvrige Nationers Bygninger paa venstre Seinebred; vi skal i et senere Afsnit give denne saa vel som Danmarks egentlige Afdelinger paa Udstillingen en særlig Omtale.

Paa højre Seinebred i Parken foran Trocadero-Paladset opfører *Rusland* et mægtigt Bygningskompleks med Taarne og Tinder. Dette gengiver, saavidt det lader sig gøre, en gammel russisk By, omgiven af sine Mure og Taarne, den saakaldte *Kreml*. I Midten hæver sig et stort Taarn, ca. 57 Meter højt, opført af Mursten og dækket med et Tag af polychrom Majolika. Alle Façaderne ere rigt dekorerede med Majolika, og Hvalvingerne ere prydede efter de bedste russiske Motiver.

I Nærheden heraf opfører *Nederlandene* en interessant Bygning, der er en Kopi af Templet *Tjandi-Sari*, som skal være et godt Eksempel paa den hinduiske Architektur paa Java.

Det kan indvendes mod flere af disse Bygninger, at de ikke tilstrækkeligt vise de karakteristiske Stilarter for de paagældende Lande, og at der ofte er lagt mere Vægt paa et imponerende end et fint gennearbejdet Ydre; men trods dette vil der dog for en Architect være en interessant og lærerig Vandring at foretage gennem »Nationernes Gade« paa *Quai d'Orsay*.

OM BYGNINGERS VARIGHED.

Vi stræbe jo Alle efter at gøre vore Bygninger saa solide og velindrettede som muligt, men tænke sjældent paa, hvorlænge de ville blive staaende. Hvad Soliditeten angaar, kan de vel nok staa et Par Hundrede Aar eller maaske længere, men om 100 Aar svare de næppe til Tidens Fordringer og ere saa forældede, at man har vanskeligt ved at leje dem ud, eller man faar saa lav en

Leje, at de maa forandres eller ombygges, hvilket kan blive saa radikalt, at det kan betale sig helt at nedbryde dem. Man har saaledes flere Eksempler paa nye Bygninger, som ere nedbrudte efter 30—40 Aars Forløb, ikke af Mangel paa Soliditet, men fordi det var fordelagtigere at nedbryde end at ombygge dem.

Desuden er der jo en Mængde Villaer, som maa vige Pladsen for større Bygninger, Beboelsesbygninger, som maa indrettes til Forretningslokaler o. l.

Selvfølgelig kan man ikke vide, hvilke Skavanker vore Bygninger have om 100 Aar; men man kan dog danne sig et Begreb derom ved at sammenligne dem med de Bygninger, som nu ere 100 Aar gamle, og antage, at Forholdet bliver det samme, om end i en anden Form, naar vore Bygninger blive 100 Aar gamle.

Efter Kjøbenhavns Brand 1795 byggedes meget godt, skønt der næppe var nogen stræng Bygge Lov; men det er heller ikke saa meget Soliditeten som Indretningen, der ikke passer til Nutiden.

Den Gang brugte man ikke Entrée, men kom lige ind i Værelserne, og naar man nu skal indrette Entrée i en saadan Bygning, maa man ofte ofre et helt Værelse, hvorved Entréen bliver større end nødvendigt, og hvorved man taber Huslejen af dette Værelse.

Man brugte ikke altid Køkkentrappe. Vand og Brændsel blev baaret op ad Hovedtrappen.

Man købte Brændsel og Fødevarer i større Partier om Efteraaret, og Kælder- rummene, som hørte til Etagerne, optog derfor forholdsvis stor Plads.

Klosetter brugte man ikke; man havde Gaard-Retirader eller højst et Nat-skrin paa Loftet.

Man havde ikke Spisestue, men nød alle Maaltider i Dagligstuen. Til Gen-gæld havde man derimod en trefags Sal, som ikke benyttedes, og som stod kold midt i Lejligheden. Soveværelserne vare smaa, og Pige kamrene vare paa Kvisten, hvor der desuden var Kvistværelser, kun $3\frac{1}{4}$ Al. høje, som hørte til Etagerne og ikke gav nogen Leje. Tørreloftet var paa Hanebjælkerne.

Man havde ikke Butikker som nu i ethvert Hus, men en høj Kælder og Beboelse i Stueetagen, og naar man nu skal indrette Butikker i saadanne gamle Huse og der forlanges, at Butiksgulvet skal ligge lige med Gaden, vil Kælderen gaa tabt og Butikken blive uforholdsmæssig høj, hvoraf følger, at Huslejen mindst bør være lige saa høj som for Kælder og Stue tilsammen.

Endelig ere de gamle Bygninger sjældent saa høje som nu, Gaardsrummene ere ofte for store (eller for smaa) og Grunden ikke saa nøje bebygget som nu.

Hvad det Konstruktive angaar, da gik Fundamenterne ikke altid ned til fast Bund, og det er ikke ualmindeligt, at Bygningerne vare opførte paa Fyld. Da man ikke kendte Beton, brugtes runde Granitsten til Fundamenter, og naar disse ere lagte paa Fyld, risikerer man, at Bygningen synker. Værre var det, naar Bygningerne vare byggede paa Pæle, da de ofte ikke vare kappede under Grundvandet; mange Steder have de holdt i mange Aar, men i Almindelighed ere de nu raadne, saa at Bygningerne, og da navnlig Skillerrummene, dels synke, dels hænge i Naboejendommenes Gavle. Det var maaske dette, som var Aarsagen til, at Hirschholm Slot maatte nedbrydes. Ydermurene vare derimod i Regelen gode. Da man ikke kendte anden Cement end Bornholms, blev Façaderne

fugede eller pudsede i Kalk, som vistnok er godt. Endegavlene vare tynde, ofte kun een Sten gennem mange Etager. Gesimser og Chambranler bleve som oftest udførte af Sandsten, som var eller er bedre og holdbarere end vore nuværende trukne Gesimser; men jeg tillader mig ved denne Lejlighed at have den Anskuelse, at støbt Beton vistnok er varigere end Sandsten. Ved Sandstenen er der for øvrigt den Ulempe, at den rent ud sagt bliver beskidt, og da det jo regnes for Vandalisme at oliemale den, kan man heller ikke male den pudsede Façade uden at Modsætningen bliver endnu større; og gaar Sandstenen i Stykker, f. Eks. naar der stødes et Hjørne af en Gesims, kan den ikke repareres.

Bjælkelagene vare i Almindelighed gode og for en Del af pommersk Træ, som var bedre end det, man nu har.

Skillerummene vare Bindingsværk, som revnede, hvorfor de maatte betrækkes med Lærred; desuden vare de ofte udmurede med Brøkker eller sodede Sten. Ved Langskillerummene var det en Ulempe, at de vare af Bindingsværk og derfor ofte for svage. Bræddeskillerum brugtes ikke, men man hjalp sig med et udmuret Bindingsværks-Skillerum, selv om der ikke var noget Skillerum underneden. Særlig galt var dette, hvor der var en Korridor paa langs gennem Bygningen eller en Del deraf, og hvor der altsaa var 2 Langskillerum, hvoraf kun det ene gik ned gennem den underliggende Etage. At Kakkelovnsrør let komme for nær til Bindingsværks-Stolper og navnlig Baandene, var ikke ualmindeligt, særligt ved Opsætning af nye Ovne.

Tagene vare dækkede med Tagsten, som næppe holde 100 Aar, og skal de nu repareres, er det ikke altid, man kan faa Tagsten af samme Størrelse. Desuden er det jo vanskeligt at komme til at reparere Tagstenene, især hvor der er Kvistværrelser.

Naar det skulde være godt, kunde man ikke nøjes med de nu brugelige Hængerender, men skulde have støbte Fodrender, som man kunde gaa i, naar Sneen skulde kastes ned. Da de ikke kunde være uden for Hovedgesimsen, maatte de være inden for Ydermurene, og da de let gik i Stykker, bl. a. ved Snekastning, naar en Karl gik i Renden med Træsko og stødte den i Stykker med en Skovl, saa bleve de selvfølgelig utætte, hvoraf Følgen var, at man fik Vandet ned i Etagerne og navnlig, at Bjælkehovederne raadnede, og Enhver ved jo, hvor ubehageligt det er at skulle foretage Forandringer ved en Bygning, hvor Bjælkehovederne ere raadne; det er en saadan Hjertefejl, at man fristes til at dødsdømme den paagældende Bygning.

Vil man nu erstatte Fodrender med Hængerender, passer Tagkonstruktionen ikke, og man faar nogle slemme, flade Opskalke, som ofte ere for flade til Tagsten.

Skorstenene vare altid mindst 18 Tom. for at Skorstensfejeren kunde gaa igennem dem og fjerne Soden, som især fremkom fra Tørvene; thi den Gang brugte man ikke meget Kul, men navnlig Tørv og Bøgebrænde. De toge jo en Del Plads op i Værelserne, men kunde for øvrigt være meget gode til de Brændeovne, som man den Gang brugte, da der kun var eet Træk i Ovn, saa at Røgen og Varmen gik lige ud i Skorstenen; men naar man nu vil anbringe en Ovn med 3 Træk til en 18 Tom. Skorsten, saa er det ikke altid, at Skorstenen vil trække eller suge i de 2—3 øverste Etager. Da Skorstenene

toge megen Plads op i Værelserne, var det ikke ualmindeligt, at der blev taget et Stykke af Værelset til Skabe.

Skorstenspiberne skulde helst sidde symmetrisk paa Rygningen, hvoraf fulgte, et de ikke altid stode paa de rette Steder i Værelserne, eller de bleve trukne paa Loftet under spidsere Vinkler end nu. Ved en Tagbrand styrtede de da ned og slog Bjælkelagene i Stykker, foruden at de stadig løb med Sod. Endvidere maatte man ofte have lange Kakkellovnsrør gennem Værelserne, og for at de ikke skulde være synlige, bleve de ledede under Gulvet eller gennem ovennævnte mørke Skabe, hvor de i Tidens Løb bleve fortærede og derved brandfarlige. Det var jo paa denne Maade, Christiansborg Slot brændte.

I Køkkenerne kendte man ikke til Komfurer, men havde et muret Ildsted, hvor Ilden laa frit under Trefødder, hvorpaa Kogekarrene sattes. Stegen blev sendt til Bageren. For at blive af med Røgen, var der en stor muret Kappe over Ildstedet, som endte i et Skorstensrør, der mindst var 18 Tom. Da der maatte være Skorstenskappe i hvert Køkken, fik man fire 18 Tom. Rør ved Siden af hverandre, som i Forbindelse med de murede Kapper optog lige saa stor Plads i Køkkenet, som en moderne Køkkentrappe. Naar man nu vil borttage disse Køkkenskorstene, er det meget vidtløftigt, da Beboerne ikke kan benytte Køkkenet saa længe og altsaa maa flytte.

Ovenstaaende gælder jo nærmest for Privatbygninger, og der er vel ingen Tvivl om, at mange af dem kan ombygges, saa at de kan bruges andre 100 Aar; men for en stor Del gælder det samme for mange offentlige Bygninger. Christiansborg Slot var kun 50 Aar gammelt, da det brændte, men allerede den Gang var det saa forældet, at det ikke passede til at være Kongebolig, hvor Kongen skulde bo paa 1ste Sal og Kronprinsen paa 2den Sal. Hvor nybygget det end var, saa var det dog brandfarligt med sine Bindingsværksskillerum, hule Bræddemure, lange Kakkellovnsrør, indadgaaende Vinduer, saavidt jeg ved, etc.

Raadhuset er vistnok bygget paa samme Maade, og skønt det kun er 70 Aar gammelt, var det jo saa forældet, at der maatte bygges et nyt. Harsdorffs gamle kongelige Theater og Nationalbanken levede knap 100 Aar. Petersens Jomfrukloster og Løveapotheket staa vel endnu, men deres Tid kommer vel ogsaa paa Grund af deres Beliggenhed, og paa samme Maade vil det gaa med Hospitaler, Kaserner, Skoler, Fabrikker etc.

Det er vel altsaa ikke uberettiget at sætte Bygningernes gennemsnitlige Alder til 100 Aar, og der er jo noget i, at man i London og nu endogsaa paa Østerbro ved Holmens Kirkegaard ikke køber Grunden, men kun lejer den paa 100 Aar.

Imidlertid kan vi jo ikke bygge meget anderledes, end vi gør; men naar vi anvende de kostbare Bygningsemner som Marmor, Granit, Sandsten etc. i Stedet for Beton o. l., saa bør vi erindre, at Bygningerne næppe blive varigere af den Grund, at det bliver vanskeligere at gøre Forandringer i disse, og at vi ere udsatte for en større Kritik, jo kostbarere vi bygger.

Det, som man derfor skal stræbe efter, er, at opnaa de bedste Resultater med smaa Midler.

A. K.